

HALK EĞİTİMİNDE “FORUM TİYATRO” YÖNTEMLERİNİN KULLANILMASI

Yrd. Doç. Dr. Nihal Kuyumcu
İstanbul Üniversitesi
nihal.kuyumcu@yahoo.com

Özet

Teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler, yaşam koşulları ve toplumsal değişiklikler karşısında örgün eğitim zaman için de yetersiz kalabiliyor. Bu yetersizlik, özellikle yetişkin eğitiminde, çalışanları alternatif eğitim arayışlarına yönlendirmektedir. Yaşam boyu eğitim, halk eğitimi, sürekli eğitim ve bunun gibi kavramlar, normal eğitim sürecini tamamlamış ya da çeşitli nedenlerle tamamlayamamış yetişkinler için örgün eğitim dışında gerçekleştirilmesi amaçlanan yeni eğitim alanları. Bu eğitim alanlarının ortak noktası, normal okul sürecinin dışında kalmış her yaştaki yetişkini, gelişen çağın istekleri doğrultusunda yaşamlarını kolaylaştırıcı bilgi ve beceriyle donatmaktır. Bu noktada halk eğitim merkezleri, toplum merkezleri gibi örgün eğitim kurumları dışında eğitim verilebilecek merkezlerde yapılacak çalışmalar önem kazanmaktadır.

Forum Tiyatro çalışmaları yoluyla toplumlar, demokrasi, insan hakları gibi evrensel konuları içselleştirerek öğrenme sürecine girer. Çağdaş insan, haklarını kullanma, başkalarının haklarına saygı duyma, eleştirel bilinç, düşünme ve düşündüğünü ifade etme, ifade edebilme gücüne sahiptir. Forum tiyatro seyircilerine bu fırsatı verir. Bu çalışma kapsamında “Forum Tiyatro” aracılığıyla yetişkin eğitimi örneklerle anlatılacak ve bu eğitimin işlevliliği konusunda toplum merkezlerinde yapılan bir anket ve sonuçlarına yer verilecektir.

Anahtar Sözcükler: Forum Tiyatro, halk eğitimi, Boal, Freie.

THE USE OF THE TECHNIQUES OF FORUM THEATRE IN PUBLIC LEARNING

Abstract

In **contrast** to the rapid technological developments, living conditions and social changes, the formal education can be inadequate in the course of time. This inadequacy heads the working people to be in search of an alternative education, especially in the adult education. Lifelong education, public learning, continuing education and some other concepts like these are the new learning fields intended to be realised for the adults who did not finish or could not finish their normal education process, excluding the formal education. The share point of these educational fields is to equip the adults of every age who did not have the normal education process with the knowledge and skills that would facilitate their lives in respect of the needs of the progressive age. At this point the activities which would be held in the centres providing education (except the formal education institutions), such as public learning centres and social centres acquire importance.

Through the Forum Theatre trainings the societies start the educational process by internalising the universal concepts such as democracy and human rights. Modern people have the power to use their rights, to respect to other people's rights, of critical consciousness, thinking and expressing and being able to express their thoughts. Forum Theatre gives the opportunity to its spectators. Within the context of this study the adult education through “Forum Theatre” would be explained by giving some examples and a questionnaire drawn up in the social centres on the effectiveness of this education and its results would be evaluated.

Key Words: Forum Theatre, public learning, Boal, Freie.

GİRİŞ

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren öğrenerek büyür, gelişir ve öğrenmeye devam eder. İçinde bulunduğu sosyal çevrenin dilini, geleneklerini, yaşam biçimini, çevresiyle iletişim kurmayı, bilmesi, uyması gereken yazılı ve yazılı olmayan yasaları/kuralları öğrenerek içinde bulunduğu toplumdaki yerini alır. O toplum içinde kendisine bir yer edinir. Öğrenme her yerde ve her zaman gerçekleşebilir. Öğrenme türlerinin bazıları bir program dâhilinde olabilirken, bazıları da yaşamın her noktasında farkında olmadan görerek, duyarak, yaşayarak kendiliğinden gerçekleşir.

Diğer yandan, bilim ve teknoloji alanında meydana gelen hızlı gelişmeler, edinilen bilginin ve teknolojinin çabuk eskimesine, toplumda hızlı değişimlerin dönüşümlerin meydana gelmesine neden olmakta ve beraberinde “hayat boyu öğrenme” kavramını –bir noktada zorunluluğunu da- getirmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının resmi sitesinde) *hayat boyu öğrenme “kişisel, toplumsal, sosyal ve istihdam ile ilişkili bir yaklaşımla bireyin; bilgi, beceri, ilgi ve yeterliliklerini geliştirmek amacıyla hayatı boyunca katıldığı her türlü öğrenme etkinlikleri”* olarak tanımlanmaktadır. Hayat boyu öğrenmenin amacı, bireylerin bilgi toplumuna uyum sağlamaları ve bu toplumda yaşamlarını daha iyi kontrol edebilmeleri için ekonomik ve sosyal hayatın tüm evrelerine aktif bir şekilde katılmalarına imkân vermektir.

Hayat boyu öğrenme her türlü eğitimi kapsar. Genel ve mesleki eğitimin, öğretimin yanı sıra, bireyin yaşam pratiği içinde koşullarını iyileştirici, kolaylaştırıcı bir takım bilgi ve becerilerle donatılması anlamına da gelmektedir. Bu çerçevede hayat boyu öğrenme, öğretim kurumlarının yanı sıra, çeşitli toplum merkezleri, halk eğitim merkezleri vb. yerlerde de gerçekleştirilebilir. Yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik statü ve eğitim seviyesi bakımından herhangi bir kısıtlama söz konusu değildir. Eğitim tamamen katılımcının istekli olmasına bağlı olarak gerçekleşir. Hayat boyu öğrenme bir başka deyişle Halk Eğitimi bireylerin, toplulukların ve tüm toplumun mesleki ve sosyal başarılarına yol açacak biçimde bilgi, anlayış ve becerilerin kazanılmasını destekleyen sürekli ve planlı bir etkinlik olarak görülmelidir.

Bilim ve teknoloji alanındaki hızlı ve geniş kapsamlı gelişmeler sürekli takip edilmesi gereken yenilikleri, değişimleri meydana getirmekte ve yeni talepler ortaya çıkarmaktadır. Bu yeni talepleri karşılayabilmek için kişinin çevresindeki yeniliklere açık ve almaya hazır olması, bu yenilikleri öğrenebileceği kurumlara kolaylıkla ulaşabilmesi gerekir. Aksi takdirde içinde bulunduğu toplumun gerisinde kalır. Uyum sağlayamaz.

Sivil toplum örgütlerinin hayat boyu öğrenmenin sunulması ve temsil edilmesindeki önemi göz ardı edilemez. Özellikle çeşitli derneklerin, halk eğitim merkezlerinin, en ücra köşelere kadar giden- gitmesi gereken- toplum merkezlerinin aracılığıyla, ulaşılması zor gruplara yaygın eğitimi götürmesine, desteklemesine ve güçlendirmesine ihtiyaç vardır. Sivil toplum örgütlerinin de bu ihtiyacı karşılayacak kurumsal güce ulaşmalarının sağlanması amacıyla eğitim birimlerini ve örgütsel yeterliliğini sağlayacak uzmanlarını güçlendirmeleri gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşları, çeşitli eğitim faaliyetleri uygulamanın dışında toplumsal bilinç artırma, öğrenme ve eğitim süreçlerine katılımı motive etme konularında da daha fazla sorumluluk almalıdır. (MEB)

Halk eğitimi dendiğinde yukarıda anılan kurumların desteğinde yaygın olarak, bazı alanlarda zorunluluk olmasının yanı sıra, kişinin herhangi bir zorunluluğu olmadığı halde böyle bir eğitime ihtiyaç duyması, kendiliğinden katılması o eğitimin başarıya ulaşmasında önemli bir etkidir.

“Öğrenme ve öğretme sadece bilen tekeline olan sıradan bir bilgi aktarımı değildir.” (Freire:1998) Öğretme ve öğrenme sürecinde her iki tarafta da kişi aynı anda her ikisini birden yaşar. Öğrenme sürecindeki kişi aldığı bilgileri daha önce öğrendikleri, sahip oldukları birikimin içine yerleştirir. İlişki kurar, sorgular, sınıflandırır ve yeniden üretir. Öğrenme sürecinde, önceden sahip olduğu birikim ile ilişkilendirdiği / ilişkilendirebildiği oranda öğrenme gerçekleşir ve işlevsel hale gelir. Eğer kişi, daha önce hiç bilmediği bir bilgi, hiç duymadığı bir kavramla karşılaşsa onu ezberler ve bir süre sonra da unutur. İşlevsel hale getiremez. “Anlamlı bir öğrenmede önce var olan bilişsel yapıdan, ilgili kavramlar ayıklanır, yeni öğrenilenlerle öncekiler bütünleştirilir ve son olarak gerek öncekiler gerekse sonrakiler yeniden yapılandırılır.” Bu süreç aktif bir süreçtir. (Açıkgöz:76)

Halk Eğitiminde katılımcıların yaş, öğrenim durumu, sosyal ve ekonomik durumlarındaki çeşitlilik eğitim yöntemlerinde ortak bir dil bulma zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Tiyatro bu ortak dili oluşturmada önemli bir araç olarak kullanılabilir. Tiyatro insanı insana, insanla anlatma sanatıdır. Sahne üstünde gördüğümüz her şeyle yaşamımızın bir noktasında görerek, yaşayarak ya da hissederek mutlaka buluşmuşuzdur. Eğer böyle bir buluşma gerçekleşmediyse o tiyatro kabul görmez. Tiyatro dili en önemli insan dilidir. Bir başka deyişle oyuncular hepimizin günlük hayatta yaptığı gibi konuşurlar, hareket ederler, ortama uyacak şekilde giyinirler. Fikirlerini belirtirler, arzularını açığa vururlar. Oyuncularla bizim ayrıldığımız nokta oyuncuların bunu bilinçli bir biçimde seyirciyi hedefleyerek yapmasıdır.

Tiyatro bir bilgilendirme biçimidir. Bu bir anlamda toplumu dönüştürebilir bir bilgilendirme de olabilir ve olmalıdır. Tiyatro bize geleceğimizi beklemek yerine onu kurmakta, inşa etmekte yardımcı olabilir.¹

Dünya tiyatro tarihine ana çizgileriyle baktığımızda sahne seyirci ilişkilerinde farklı yaklaşımlarla karşılaşırız. Aristoteles poetikasında sahne ve seyircinin bulunduğu alanlar birbirinden görünmeyen bir “dördüncü duvar” ile ayrılmıştır. Sahnede bir dünya kurulur. Bu dünyada yaratılan yeni gerçeklikler içinde olaylar gelişir. Sahnedekiler seyircinin varlığından habersizmiş gibi davranırlar. Seyirci ise sahnede olanları duygularıyla izler. Oyuncularla güler ağlar, özdeşleşir. Amaç “Katarsis”(arınma) dir. Seyirci bir duygu, coşku yoğunluğuyla arınmaya ulaşır.(age:32) Brecht yüzyılın başlarında oluşturduğu poetikasında, “Küçük Organon” adlı eserinde Aristo, seyircisi için “tam insan değildir, çünkü insan aklı mantığı ile ancak doğru kararlar verebilir” der. Olaylara, duygularıyla yaklaşan bir insan doğru kararlar veremez. “Seyirci sahnedeki olayları, kişileri aklı ve mantığıyla değerlendirmeli” der. Brecht’in kendi seyircisi için koyduğu hedef seyircide “eleştirel bilinç” oluşturmaktır. “Seyirci aklı mantığı ile bir hakem nesnellüğünde sahnedeki olayları değerlendirmeli, üstünde düşünmeli” der. Üçüncü bir yaklaşım olarak, Augusto Boal ise, Brecht’den bir adım ileri giderek “seyircinin sadece oturduğu yerde durum değerlendirmesi yapması yetmez, çıkıp sahnede olaya müdahale etmeli, kendi gücü ve donanımı ile neler yapabileceğini görmeli, göstermeli” der. Ona göre sahne, dış dünyada vereceği mücadeleler için bir prova yeridir. “Seyirci sahnede yaşadığı deneyimlerle dış dünyada kendi yaşamında yapmak istediklerini gerçekleştirebilecek gücü elde etmeli” der. Amaç seyircinin eleştirel bilincin yanı sıra, dünyayı değiştirme gücünü de kazanmasıdır. Önce, seyirci izlediği ön oyunda “Bu sorunu ben de yaşıyorum. Bu başedilmesi gereken bir sorun” şeklinde bir farkındalık kazanır. İkinci aşamada ise sahneye gelerek o durumu değiştirmek için neler yapabileceğini deneyerek öğrenir. Konuşmak yetmez, sahneye çıkarak eyleme geçmesi neyi ne kadar yapabileceğini deneyerek öğrenmesi gerekir.

Forum Tiyatro çalışmaları yoluyla toplumlar demokrasi, insan hakları gibi evrensel konuları içselleştirerek öğrenme sürecine girer. Çağdaş insan, haklarını kullanma, başkalarının haklarına saygı duyma, eleştirel bilinç, düşünme ve düşündüğünü ifade etme, ifade edebilme gücüne sahiptir. Forum tiyatro seyircilerine bu fırsatı verir.

YÖNTEM

Hazırlık Süreci

Ön oyunun hazırlık aşamasında, çalışma yapılacak grup içinde atölye süreçleriyle grup üyelerinin yaşadığı sorunlar belirlenir. 10-15 dakikalık bir ön oyun hazırlanır. Bu ön oyun seyirci katılımı için çok önemlidir. Seyirci yaşadığı sorunları, her yönüyle açık ve net bir şekilde görmelidir. Baskılar çeşitli biçimlerde yaşamımızda vardır ve çoğu kez bizler onları fark etmeden, içselleştirerek birlikte yaşamayı sürdürürüz. Baskıların, bir kader, bir yaşam biçimi olduğunu düşünerek kabullenmişizdir çoğu kez. Güney Amerikalı tiyatro adamı Augusto Boal, geliştirdiği katılımcı tiyatro modelleriyle özellikle Brezilya, Peru gibi ülkelerde halk eğitiminde önemli çalışmalar yapmıştır. Halk Eğitim Merkezlerinde tiyatroyu kullanarak seyircinin katılımıyla, onların kendi bilgi birikimi, gücü ile neler yapabileceğini gösterdiği bu çalışmalar aynı zamanda içselleştirilen baskıların fark edilmesini sağlayan, onlarla başa çıkma yollarının da bulgularıyla çalıştırılan örnekleridir.

¹ Age:s:xxxıı

Baskının analizi

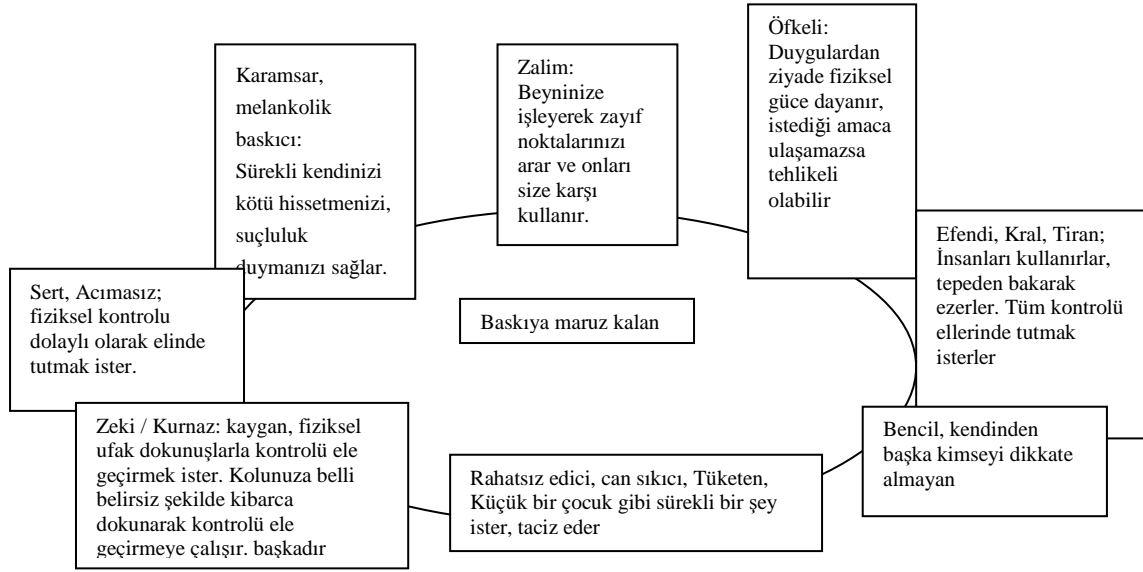
“Baskı” sözlükte (TDK a.) Hak ve özgürlükleri kısıtlayarak zor altında bulundurma durumu, tahakküm, b.) Belirli ruhsal etkinlik ve süreçleri, kişinin isteği dışında bilinçaltına itmesi veya bu itilenlerin bilince çıkmasını önleme durumu” şeklinde açıklanmış. Her iki tanımda da bir kısıtlama, bastırma söz konusu. Ancak birinde bilinçli bir kısıtlama, engel olma hali var iken ikincisinde bilinçaltına itilmiş, bilince çıkmasını engelleme durumu söz konusu edilmiş. Yani bizler baskı durumunu her zaman farketmeyebiliyoruz. Yaşamımızın bir parçası, bir gerekliliği, hatta doğal bir durummuş gibi görebiliyoruz. Toplumsal bilinç, gelenekler, dayatmalar başka türlü düşünmemizi engelliyor ve bu duruma uyum sağlamaya çalışarak, o koşullarla yaşıyoruz.

Baskı çeşitli biçimlerde yaşamımızda vardır. Paulo Freire “Ezilenlerin Pedagojisi” adlı eserinde insanın varlık nedenini “kendi dünyası üzerinde eylemde bulunmak, bu dünyayı dönüştüren bir özne olmak, daha zengin bir hayata giden yepyeni olanaklara doğru hareket etmek” olarak açıklamaktadır. (Freire:14) Freire’in değindiği bu dünya statik, kapalı, korunması gereken, insanın kabul etmek zorunda olduğu, kendini uydurmak zorunda olduğu, bir dünya değildir. Bu dünyayı, üzerinde çalışılması ve çözülmesi gereken bir problem olarak kabul etmek gerekir. Bu problem, insanoğlunun tarihi oluştururken kullandığı malzemedir. İnsanın, belirli bir zaman ve yerde birçok sorunu alt ederek, yeni olanı yaratma cesareti göstererek yerine getirdiği bir görevdir.

Toplum içinde iki şekilde bağnazlık vardır. Birincisi bugünü evcilleştirmeye kalkışır, öyle ki yarın bu evcilleştirilmiş bugünü yeniden üretecektir, beklentisi budur. Yani, içinde bulunduğu durumu kabullenmiştir, onun için değiştirilemezdir ve ona uyum sağlamaya çalışır. Koşullarını değiştirmek yerine, olan koşullara uyum sağlamaya çalışır ve yarını da ona göre düzenler. Diğer grup ise yarının önceden kurulmuş olduğuna inanır; bir tür kaçınılmaz kader, kısmet ya da akıbet olarak görür. Birinci grup için, geçmişe bağlanan bugün verili ve değişmezdir, diğer grup için ise yarın önceden kararlaştırılıp ilan edilmiş, kaçınılmazcasına önceden hükmedilmiştir. Her iki grup da, özgürlüğü göz ardı eden, eylem biçimleri geliştirerek kendilerini bir kısır döngüye hapsederler. (Freire:1998:21) Gelenekler, erkek egemen söylemin dayattığı kurallar, yazılı ve yazılı olmayan toplumsal kurallar, ataerkil yapı bu kısır döngüyü pekiştirir. Öncelikle kısır döngünün farkına varılması ve bunun kırılması gerekir.

Freire ne kadar “cahil” veya “sessizlik kültürüne” gömülü olursa olsun, her insanın ötekilerle diyalog içinde yüzleşerek dünyasına eleştirel bakma yeteneğinde olduğunu düşünür. Böylesi bir yüzleşme için uygun araçlar sağlandığında insan kendi kişisel ve sosyal gerçekliğini de, bu gerçekliğin çelişkilerini de kademe kademe algılayabilir. “İnsanlar dünya aracılığıyla birbirlerini eğitebilirler. Bu olurken “söz” yeni bir güç kazanır. Freire’in ifadesiyle her insan kendi sözünü söyleme yoluyla dünyayı adlandırma ve dolayısıyla değiştirme dönüştürme hakkını yeniden kazanır.

Söz içinde iki boyut barındırır: Düşünce ve Eylem. Her ikisinin bir bütünlük içinde olması gerekir. Bu ikisi öylesine bir bütünlük içindedir ki birinden verilen en ufak bir ödün diğerinin de zarar görmesine neden olur. Çünkü, *Eylem + Düşünce= söz=iş’dir*. Düşüncenin olduğu ama eylemin olmadığı yerde varılan nokta “Lafazanlık”tır. Düşüncenin bir tarafa bırakılmasıyla ise, söz aktivizme dönüştürülmüş olur. Eylem için eylem ise doğru uygulamaya izin vermez. Diyalogu imkânsız kılar. Sözün her biçimdeki bölünüşü özgün/gerçek olmayan düşünce biçimleri yaratır. (Freire:1998:66) Bu nedenle gerçek bir “söz” söylemek söz ile eylemi bir arada kullanmaktır ve ancak dünyayı gerçek bir söz söylediğimiz zaman değiştirebiliriz, dönüştürebiliriz.

Şekil 1: İçselleştirdiğimiz baskı modelleri (Malbogot, logna: 24).

Yukarıdaki şemada görüldüğü üzere baskı modelleri hayatımızın her anında karşı karşıya olduğumuz ve içselleştirdiğimiz çevremizde bulunan baskılardır. Merkezde olduğumuzu düşünelim. Karamsar melankolik baskıcı modelinde, örneğin yaşlı bir yakınımızın yalnızlığını kullanması ve bunu sitemle dile getirmesi bir baskı modelidir. Kendimizi suçlu hissetmemize neden olur ve üzerimizde baskı oluşturur. Zeki kurnaz baskıcı, nazik kibar hareketlerle size, yapmak istemediğiniz bir şeyi yaptırır. Öyle bir yaklaşır ki hayır diyemezsiniz. Çocuğunuzun sürekli sizden bir şeyler istemesi, mızızlanması da karşı koyamadığınız bir baskı modelidir. Şemada görülen diğer baskı modellerinin her biri tanıdık, günlük yaşam içinde karşımıza çıkan bizde bazı birikimlere neden olan baskı biçimleridir.

Forum Tiyatroda Ön Oyunun Hazırlanması ve Sunumu

Forum Tiyatro hazırlık sürecinde, olası seyirci grubunu temsil edebilecek küçük bir grupta atölye çalışması yapılır. Örneğin, oyun bir halk eğitim merkezinde oynanacaksa oraya devam eden bir grup yetişkinle, bir fabrikada yapılacaksa o fabrikadaki işçilerden bir grup ile atölye çalışması yapılarak içselleştirilen, kader olduğu düşünülen baskılar ortaya çıkarılır. Amaç farkındalık kazanıp onları değiştirmek, dünyanın değiştirilebilir olduğunu görmelerini sağlamak.

Bazı ısınma, gevşeme, rahatlama egzersizlerinden sonra donmuş imgelere geçilir. Katılımcılara çeşitli kavramlar soyut/somut sözcükler söylenerek o sözcüklerin çağrışımlarını bedenleriyle somutlamaları istenir. Örneğin; çocuk, eş, öğretmen, kayınvalide, sevgi, öfke, mutluluk vb... Daha sonra, sergilenenler üzerine konuşulur, tartışılır. Farkında olmadan spontan bir şekilde yapılan donmuş imgelerle bilinçaltının bilinç düzeyine çıkarılması sağlanır. Bu ve benzeri egzersizlerden sonra yaşamlarında karşılarına çıkan çıkışsız kalma anlarını düşünmeleri istenir. Çok isteyip de gerçekleştiremediği bir durum, yapmak isteyip de çeşitli nedenlerle –gelenekler, yazılı olmayan yasalar, çeşitli korkular- yapamadığı durumların yine donmuş imgelerle gösterilmesi istenir. Örneğin okuma yazma kursuna gitmek isteyen, kocası ile kayınvalidesi arasında kalan bir kadın düşünelim. Bu kadın aslında okuma yazma öğrenmeyi çok istiyor. Ama eşi istemediği için kursa gelemiyor ya da kaçamak olarak geliyor. Bu hakkını nasıl kullanabileceği tartışmaya açılır. İçselleştirilen baskılar böyle durumlarda çok net olarak ortaya çıkıyor. Kocasının, kayınvalidesinin korkuları olduğunu, haklı olabileceğini dile getiriyor katılımcı. Ya kaçamak gelecek ya da fark edildiği anda hiç gelemeyecek. Çalışmanın başlangıcında genellikle bir kabullenme, "öyle ama ne yapalım, bizim kaderimiz de bu" gibi yaklaşımlar dikkat çekiyor. Bu verilerden yola çıkarak o grupta, bir başka deyişle o sorunları yaşayan grupta bir ön oyun hazırlanır ve büyük gruba sunulur.

Ön oyunda baskı tüm yönleriyle analiz edilir. Baskı ekonomik, sosyal ve politik yönleriyle sergilenmeli, seyirci bir yandan kendisini, kendi yaşadığı sorunları izlerken diğer yandan içinde bulunduğu durumun bir kader olmadığını, ardında birçok nedenin yattığını görebilmelidir.

Son aşamada seyirciye sunulan ön oyun sonunda sahnede çıkışsız kalan kahramana yardım çağrıları yapılır. Bu kişi nasıl davranırsa hakkını elde edebilir. Ne yapmalı? Seyirci bu noktada “söz” ile “eylem” in bir arada olduğu takdirde işe yaradığını görecektir. Yukarıda değindiğimiz gibi “söz” içinde barındırdığı düşünce ve eylemi harekete geçirebildiği takdirde baskının kalkması, haklarını kullanabilmesi için yollar açılır. Oturduğu yerde düşüncesini söylemesi, hiçbir diyaloga girmeden sadece eyleme geçmesi bir şey ifade etmez. Seyirci seyirci-oyuncuya dönüşerek ne yapabileceğini görmelidir.

Uzman Görüşü

Forum Tiyatro sergilenmesinin, bir takım çıkış yolları aranmasının ardından, sergilenen sorunla ilgili bir uzman davet edilir. Örneğin aile içi iletişim/iletişimsizlik konusu ile ilgili ise bir avukat, doktor, bir psikolog veya bir fabrikada yaşanan sorunlarla ilgili bir konu ise bir sosyal güvenlik uzmanı sahneye davet edilir. Gelen kişiler sergilenen sorunun, kendi uzmanlık alanlarıyla ilgili olarak değerlendirmesini yaparak seyirciyi bilgilendirir. Yaşanan sorunların çözümü için takip edilmesi gereken yasal yolları, katılımcıları o hakları hangi yollara başvurarak kullanabilecekleri konusunda aydınlatır.

Bir örnek çalışma ve sonuçları

İMECE her türlü sosyal güvenceden uzak ev işlerinde çalışan bir kadın grubudur. Bu grubun sorunlarıyla ilgili bir çalışma istendi. Grup üyelerinden 10 kişilik bir toplulukla atölye çalışmaları yapıldı. Bu çalışmalar sırasında, iş saatlerinin belirsizliği, yapılan işler konusunda herhangi bir standardın olmadığı, iş bitinceye kadar çalışmak zorunda oldukları (Çıkış saatinin bazen akşam 19.00-20.00 yi bulduğu) dile getirildi. İşyerlerinde çalışmalarının yanı sıra evlerinde de çalışmaya devam ettikleri, eşleri işsiz olmalarına karşın bütün gün kahvede oturup kâğıt oynadıkları ve evle ilgilenmedikleri gibi konular dile getirildi. Ancak bu durumlar dile getirilirken sık sık” ama iş bitmeden nasıl çıkalım? Erkek iş yapar mı? Ne yapsın kahveye gitmekten başka” gibi ifadelerle tartışma kesiliyordu. Bir haftalık atölye çalışması sonucunda ön oyun ortaya çıktı. Ön oyun, yine grubun organize ettiği yaklaşık 50 kişilik bir kadın grubuna sergilendi. Seyirci grubunun büyük bir kısmı da ev işlerinde çalışan yine İMECE grubu ile bağlantısı olan kadınlardı. Forum Tiyatro sunumundan yaklaşık altı ay sonra kendileriyle soruşturma yoluyla bir anket düzenlendi. Anket sözlü uygulandı. Çünkü, kadınlar okuma yazma bilmiyorlar ya da bilseler de yazmakta zorlanıyorlardı. Sorular şöyle düzenlenmişti:

1-Forum tiyatro etkinliğine katıldıktan sonra yaşamınızda olup da önceden farkında olmadığınız olumlu ya da olumsuz bir durum oldu mu?

a-Evet. Forum tiyatro etkinliğine katıldıktan sonra yaşamımda olup da önceden farkında olmadığım bazı şeyleri oyunda gördüm ve sorun olduğunun farkına vardım.

b-Hayır forumla birlikte fark ettiğim yeni bir şey olmadı

2. İzlediğiniz forum tiyatrodan yararlandınız mı?

a-Forum izleyip katıldıktan sonra çalıştığım evlerde benzeri durumlarla karşılaştığımda oyundaki sahnelerden yararlandığım durumlar oldu

b-Forum yaşamımda hiçbir şeyi değiştirmedim. Hiçbir olumlu/olumsuz etkisi olmadı.

Yaklaşık 30 katılımcı ile bu soruşturmayı uyguladık. Bu otuz kişinin 8 i Forum Tiyatro oyununda yer alan, workshop’a oyuncu olarak katılan kadınlardı. Geri kalanların bir kısmı oyun sırasında sahnedeki baskı durumunu değiştirmek üzere seyirci-oyuncu olarak yer almışlardı. Diğerleri de sadece seyirci olarak etkinliğe katılmışlardı. Yanıtların büyük bir bölümü 1. Soruya (a) şıkkı olarak yanıt vermiş. Konuşma sırasında örneğin; “ev işi bitmeden evi terk etmemem gerektiğini düşünüyordum önceleri, ama oyundan sonra bazı şeyleri evimde çalıştığım kadınla konuşmam gerektiğini fark ettim. Veya 2 sorunun (a) şıkkına evet diyenler “evde benzeri durumla karşılaştığımda içimden gülmek geldi ve eğlenerek tiyatrodaki gördüklerimi uyguladım” şeklinde cevaplar verdiler.

Forum tiyatro ile ilgili tümüyle olumlu düşünen katılımcıların yanı sıra hiç yararlanmadım, sadece eğlendim diyenler de vardı. Oyun sırasında çözüm önerileri istendiğinde sahneye çıkmada başlangıçta salonda bir tereddüt olsa da bir süre sonra rahatlıkla çıkıp oynamaları bizler kadar kendilerini de şaşırttığını fark ettik. Çıkıp

oynayanlar, “aslında ben oynamadım, evde benzer durumda ne yaparsam, ne yapabilirsem onu gösterdim. Ama oyuncular öyle bir kıskırtılar ki kendimi kaptırdım, nasıl oynadım ben de bilmiyorum” dediler.

SONUÇ

Augusto Boal Forum Tiyatro için “bir tür cephanelik, prova alanı, bir tür deneylerin yapıldığı laboratuardır” der. Seyirciler seyirci oyuncuya dönüştükleri andan itibaren dışarıdaki dünya için bir çeşit silahlanıyor deneyim kazanıyorlar. Kendileriyle ilgili olayları sahne üstünde gördüklerinde yabancılaşıyorlar ve daha kolay çözüm arıyorlar. Akıl ve mantıkla konuya yaklaşabiliyorlar. Yaşamlarında var olan ve çoğu kez içselleştirdikleri, farkında olmadıkları sorunları forum tiyatro sırasında fark edip çözüm araya biliyorlar. Sonuç olarak, seyirci kendi bilgi birikimi donanımı ile neler yapabileceğini sahne üstünde deneyerek güç kazanıyor. Oyun sonunda sahneye gelen uzman yasal yolları anlatıyor. Hangi yolları takip edebileceklerini nelerle karşılaşabileceklerini görüyorlar.

Bir toplumun üyeleri, kendileri hakkında kararlar alabildiği, kendi haklarını savunabildiği oranda çağdaşıktan söz edebilirler. Forum Tiyatro katılımcısını özgürleştiren ve dünyayı değiştirme gücünü veren özelliğiyle halk eğitiminde kullanılabilecek önemli bir eğitim aracıdır.

Not: Bu çalışma 26-28 Nisan 2012 tarihlerinde Antalya’da 46 Ülkenin katılımıyla düzenlenmiş olan “3rd International Conference on New Trends in Education and Their Implications”da sözlü bildiri olarak sunulmuş olup, “Journal of Research in Education and Teaching” Bilim Kurulu tarafından yayınlanmak üzere seçilmiştir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, K. Ü.(1997).”Aktif Öğrenme” ED yay. Ankara.

Aristo “poetika”, Can yayınları, 2010, İstanbul.

Boal, A, (2003).”Oyuncular ve oyuncu olmayanlar için oyunlar, Boğaziçi yayınları, , İstanbul

Boal, A. (2008).”Arzu Gökkuşluğu”, Boğaziçi Üniversitesi Yay. İstanbul

Boal, A. (1996). “Ezilenlerin Tiyatrosu”, Etki Yayınları, İzmir

Brecht, B. (1993). “Tiyatro için Küçük Organon”mitos yay. İstanbul

Freire, P.(1998) “Ezilenlerin Pedagojisi”, Ayrıntı yay. 3.Baskı, İstanbul

Kılıçoğlu M.(2007). Aktif öğrenme için Etkili Öğretmen, Morpa yayınları, İstanbul

Malbogot, I. (2002) “Forum Tiyatro Workshop ‘A Supplemental Handbook, Canada

Tansuğ, Sezer, “İnsan ve Sanat “Folk Sanatı, Popüler Sanat, Yüksek ve Seçkin Sanat”, Altın Kitaplar,
<http://www.tdk.gov.tr/index>.

<http://cygm.meb.gov.tr/hayatboyuogrenme/>